

Position paper

Risicovol Spelen

juli 2017

Auteurs:

Judith Kuiper, VeiligheidNL

Mieke Cotterink, VeiligheidNL

Martin van Rooijen, Universiteit voor Humanistiek

Introductie

Risicovol spelen is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. Het is belangrijk dat kinderen meer ruimte krijgen om actief te spelen en te leren omgaan met risico's.

Risicovol spelen staat volop in de belangstelling. Media, ouders, professionals en beleidsmakers hebben vaak een uitgesproken mening over risicovol spelen, ze zijn voorstander of juist kritisch. In navolging van landen als Noorwegen en Canada worden ook in Nederland steeds meer initiatieven ontplooid om risicovol spelen te promoten en te faciliteren. Dit is een goede ontwikkeling die meer navolging verdient.

Waarom is meer aandacht voor risicovol spelen nodig?

Kinderen krijgen tegenwoordig steeds minder de ruimte om te leren omgaan met risico's. Ook de Verenigde Naties hebben terechte zorgen over het recht van kinderen om zich te ontwikkelen via risicospel, op grond van het Recht op Spelen (UNCRC2013). Niet alleen spelen kinderen steeds minder (alleen) buiten, ook is dankzij toegenomen welvaart het beheersen van risico's en beschermen van kwetsbaren, zoals kinderen, naar de voorgrond verschoven. Dit uit zich in intensiever toezicht, strakkere regelgeving en strenge eisen aan bijvoorbeeld veiligheid van speelomgevingen. Hierdoor zijn minder uitdagende speelplekken beschikbaar en worden kinderen meer beperkt in hun mogelijkheden risicovol te spelen. Daarnaast hebben ouders tegenwoordig meer controle over de activiteiten van hun kinderen. Angst dat een kind zich bezeert maar ook angst voor verkeer, voor kinderlokkers en voor het onbekende heeft bij veel ouders geleid tot overbeschermen van hun kind; door het beperken van de blootstelling aan risico's zoals buitenspelen zonder supervisie, het zelf fietsen naar school etc. (Brussoni, et al., 2014). Ouders die hier niet aan meedoen worden als onverantwoordelijk gezien en krijgen te maken met afkeurende reacties van andere ouders. Ook professionals en vrijwilligers die met kinderen werken ervaren druk van ouders om hun kinderen zo min mogelijk aan risico's bloot te stellen (Rooijen Van & Newstead, 2016).

Wat verstaan we onder risicovol spelen?

De term 'risicovol spelen' (*risky play*) is door de Noorse professor Sandseter bedacht om aan te geven welke aspecten van spelen we missen als we kinderen teveel beschermen en wat de effecten daarvan zijn voor de ontwikkeling van kinderen (Sandseter, 2007). Bij risicovol spelen gaan kinderen aan de slag met spannende, uitdagende en avontuurlijke activiteiten, waarbij een risico bestaat op een (kleine) verwonding. Tijdens risicovol spelen testen en verleggen kinderen hun grenzen door nieuwe activiteiten uit te proberen en hun angsten te overwinnen. De opwinding, spanning en trots die kinderen ervaren tijdens het ontdekken en opzoeken van hun grenzen maakt dat kinderen risicovol spelen heel leuk vinden. Risicovol spelen kan op verschillende manieren, Sandseter onderscheidt de volgende 6 categorieën:

<i>Categorie</i>	<i>Voorbeelden</i>
Spelen op hoogte	klimmen en balanceren op stenen muurtjes, speeltoestellen en takken
Spelen met snelheid	schommelen, skaten, hard fietsen en van een heuvel afrennen
Spelen met gevaarlijke voorwerpen	messen, pijl en boog, hamers en spijkers
Spelen op gevaarlijke plekken	spelen bij diep water, bij vuur
Trek- en duwspelen (stoeien),	worstelen, vechtend spelen en sabelen met stokken
Spel uit het zicht	op ontdekkingstocht gaan, verstoppertje spelen

Waarom is risicovol spelen belangrijk voor kinderen?

Internationaal onderzoek toont aan dat risicovol spelen belangrijk is voor de ontwikkeling van kinderen. Hieronder zijn de belangrijkste bevindingen samengevat.

- Door het ervaren van risicovolle situaties tijdens risicovol spelen ontwikkelen kinderen risicocompetenties: ze leren risico's inschatten en ontwikkelen cognitieve vaardigheden om de juiste afwegingen te maken wanneer een risicovolle situatie zich opnieuw voordoet (Sandseter & Kennair, 2011) (Lavrysen, Bertrands, Leyssen, Smets, Vanderspikken, & de Graef, 2015).
- Kinderen die vrij buitenspelen hebben een betere ontwikkeling van motorische vaardigheden, omgevingsbewustzijn, navigerend vermogen en creativiteit (Taylor & Kuo, 2006).
- Bewegingen die voorkomen bij risicovol spelen zoals slingeren, klimmen, rollen, hangen en glijden zijn niet alleen leuk voor kinderen maar ook van essentieel belang voor hun motorische vaardigheden, balans, coordinatie en lichaamsbewustzijn. Kinderen die dat niet doen zijn vaker onhandig, voelen zich ongemakkelijk in hun eigen lichaam, hebben een slechte balans en bewegingsangst (Greenland, 2010) (Sandseter, 2014).
- Risicovol spelen draagt bij aan het ontwikkelen van sociale vaardigheden. Door minder bemoeienis van volwassenen hebben kinderen meer sociale interacties, kunnen ze beter conflicten oplossen en emoties herkennen van speelmaatjes (Veiga, et al., 2016) (Veiga, Neto, & Rieffe, 2016) (Brussoni, et al., 2015).
- Het nemen van risico's draagt bij aan het ontwikkelen een positieve houding in termen van ' ik kan het' en daarmee gaat een kind uitdagingen meer zien als iets om van te genieten dan om te vermijden. Dit vergroot onafhankelijkheid en zelfvertrouwen, wat belangrijk kan zijn voor hun doorzettingsvermogen als ze geconfronteerd worden met uitdagingen. Hiermee ontwikkelen kinderen de essentiële veerkracht (resilience) die zij in hun verdere leven nodig hebben (Rutter, 2006) (Tovey, 2011) (Brussoni, et al., 2015).

Is risicovol spelen gevaarlijk?

De angst voor ernstige ongelukken bij risicovol spelen wordt niet ondersteund door statistieken. Letsels door spelen bestaan vooral uit tijdelijke letsels als schaafwonden, sneetjes of kneuzingen (*Brussoni, et al., 2015*). Ook is gebleken dat maatregelen om speelplekken en speeltoestellen veiliger te maken (zoals zachte tegels) niet hebben geleid tot lagere aantallen letsels (*Oostdijk, Noord, Kollenburg, & Hoofwijk, 2011*). Daarnaast worden volgens experts veel ongevallen niet veroorzaakt door onveilige speeltoestellen, maar door onveilig gedrag. Het is paradoxaal dat angst om kinderen risicovol te laten spelen er juist voor kan zorgen dat kinderen een hogere kans hebben op het maken van de verkeerde beslissing in een risicovolle situatie en er zelfs angstig van kunnen worden (*Sandseter & Kennair, 2011*). Kinderen moeten dus leren om zelf een risico in te schatten, maar daarbij is het uiteraard belangrijk te weten waar de grens ligt. Als een kind niet in staat kan worden geacht zelf de risico's in te schatten, omdat het daar de vaardigheden nog niet voor heeft of omdat de risico's voor het kind niet zichtbaar zijn, heeft het hulp nodig van volwassenen. Zo is bijvoorbeeld spelen bij open water zonder toezicht voor een kind van 2 jaar gevaarlijk en dus een onaanvaardbaar risico, terwijl dat voor een 12 jarig met een zwemdiploma niet zo hoeft te zijn.

Aanbevelingen

Het is dus van belang een goede balans te vinden tussen het kinderen de ruimte te geven en te leren omgaan met aanvaardbare risico's in hun spel en hen beschermen tegen gevaar (*Tovey, 2011*). Hier ligt een belangrijke verantwoordelijkheid voor alle volwassenen die met kinderen te maken hebben. Aanbevelingen daarbij zijn:

Voor ouders: afwegen en stimuleren

Het beschermgedrag van ouders staat in sterk contrast met hun wensen over speelmogelijkheden en -ervaringen voor hun kinderen. Ouders staan over het algemeen positief tegenover risicovol spelen als belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van hun kind maar vinden het een enorme stap om hun kind daadwerkelijk risico's te laten nemen (*Little, 2010*) (*TNS-NIPO, 2016*). Het is voor ouders van belang vertrouwen op te bouwen en zelf de balans te vinden tussen vrijheid geven en beschermen. Dat is een kwestie van uitproberen en opbouwen. Om dit ook daadwerkelijk te doen kunnen ouders geholpen worden met goede voorbeelden en adviezen als (*Lindon, 2011*):

- Sluit aan bij wat het kind kan en nodig heeft, afhankelijk van leeftijd, karakter en ontwikkeling van het kind;
- Moedig een kind aan als het iets nieuws probeert;
- Grijp in als het risico onaanvaardbaar wordt, maar leg wel uit waarom je ingrijpt;
- Waarschuw niet te snel;
- Kies je eigen aanpak, laat je niet belemmeren door meningen van andere ouders.

Voor professionals en vrijwilligers: ruimte geven en rekening houden met

Professionals en vrijwilligers die kinderen onder hun hoede hebben, zoals in kinderopvang, onderwijs en vakantiecampen, ervaren dilemma's bij het geven van ruimte aan kinderen om risicovol te spelen. Zij hebben te maken met regels van de GGD, protocollen van de eigen organisatie om aansprakelijkheid te voorkomen en de vaak overbeschermende houding van ouders. Het nieuwe akkoord Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK, 2016) biedt ruimte voor risicovol spelen: *pedagogisch medewerkers dienen kinderen tegen grote risico's te beschermen en met kleine risico's te leren omgaan*. Wat professionals en vrijwilligers nodig hebben om dit ook daadwerkelijk te kunnen doen is:

- Kennis over het belang van risicospel voor kinderen, zodat zij dit ook kunnen uitdragen;
- Kennis over en inzicht in aanvaardbare en onaanvaardbare risico's tijdens het spelen;
- Handvatten voor het aanbieden van risicovolle activiteiten en hoe kinderen gestimuleerd kunnen worden daaraan mee te doen op een manier die aansluit bij hun capaciteiten;
- Goed beleid met betrekking tot veiligheid en gezondheid, waarin in overleg met ouders een goede balans gevonden wordt tussen het bieden van een veilige omgeving én het leren omgaan met risico's;
- Begrip en medewerking van ouders, in gesprek gaan zorgt voor gezamenlijk optrekken.

Voor beheerders/ontwerpers/stedenbouwkundigen betrokken bij inrichting van buitenruimte: meer mogelijkheden

De mogelijkheden voor kinderen om in het gebied rondom huis vrij buiten te kunnen spelen zijn afgenomen; er zijn minder braakliggende terreinen, er is meer toezicht van ouders en strenge richtlijnen hebben geleid tot minder uitdagende speelplekken (Brussoni, et al., 2014). Het is daarom nodig dat meer mogelijkheden worden gecreëerd voor kinderen om risicovol te spelen in een veilige en tegelijkertijd uitdagende omgeving aansluitend bij behoeften van kinderen. Aandachtspunten hierbij zijn:

- Toegang tot natuurlijke speelplekken in de nabije omgeving
- Aandacht voor uitdaging en risico bij de aanleg van speelvoorzieningen; waarbij onaanvaardbare risico's (die kinderen niet zelf kunnen inschatten) afwezig zijn
- Mogelijkheden tot risicovol spelen op het schoolplein en speelruimte bij kinderopvang (Rooijen, 2014)
- Duidelijk beleid en procedures voor het ontwerp en realisatie van speelvoorzieningen. De procedures, incl. risico-inschatting, om het beleid tot uitvoer te brengen moeten richting geven maar ook ruimte voor professionele beoordeling van de balans tussen veiligheid en de meerwaarde van risicovol spelen (Play Safety Forum, 2008).

Verantwoording

Deze position paper is opgesteld door VeiligheidNL en de Universiteit voor Humanistiek. Gebaseerd op actuele wetenschappelijke kennis vormt dit document de onderbouwing voor het belang van meer ruimte en mogelijkheden voor kinderen om risicovol te spelen. Het dient als basis voor de ontplooiing van initiatieven om risicovol spelen te faciliteren en promoten.

Deze stellingname wordt ondersteund door de hieronder genoemde organisaties.

Literatuur

- Brussoni, M., Brunelle, S., Pike, I., Hansen Sandseter, E. B., Herrington, S., Turner, H., et al. (2014). Can child injury prevention include healthy risk promotion? *Injury Prevention*, 1-4.
- Brussoni, M., Gibbons, R., Gray, C., Ishikawa, T., Sandseter, E., Bienenstock, A., et al. (2015). What is the relationship between risky outdoor play and health in children? A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 12(6), 6423-6454.
- Brussoni, M., Olsen, L., Pike, I., & Sleet, D. (2012). Review. Risky play and children's safety: balancing priorities for optimal child development. 9(9), 3134-3148.
- Greenland, P. (2010). Physical development. In T. Bruce (Ed.), *Early Childhood. A guide for Students* (pp. 188-192). London: Sage.
- IKK. (2016). *Akkoord Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang*. Retrieved from <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/06/16/kamerbrief-over-harmonisatie-innovatie-en-kwaliteit-kinderopvang-ikk>
- Lavrysen, A., Bertrands, E., Leyssen, L., Smets, L., Vanderspikken, A., & de Graef, P. (2015). Risky-play at school. Facilitating risk perception and competence in young children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 0(0), 1-17.
- Lindon, J. (2011). *Too safe for their own good? Helping children learn about risk and lifeskills*. London: NCB.
- Little, H. (2010). Relationship between parents' belief and their responses to children's risk-taking behaviour during outdoor play. *Journal of Early Childhood Research*, 8(3), 315-330.
- Oostdijk, A., Noord, M. V., Kollenburg, A. V., & Hoofwijk, M. (2011). *Het WAS gewogen. Beleidsevaluatie Warenwetbesluit Attractie en Speeltoestellen*. Berenschot.
- Play Safety Forum. (2008). *Managing risk in play provision: A position statement*. Retrieved from Play England: <http://www.playengland.org.uk/media/120462/managing-risk-play-safety-forum.pdf>
- Rooijen Van, M., & Newstead, S. (2016). Influencing factors on professional attitudes towards risk-taking in children's play: a narrative review. *Early Child Development and Care*, DOI: 10.1080/03004430.2016.1204607.
- Rooijen, M. V. (2014). *Risicovol spelen op het schoolplein? Over drempels en grenzen*. Retrieved from <https://www.springzaad.nl/>: <https://www.springzaad.nl/litdocs/artikel-hjk-januari-2014-risicovol-spelen-op-het-schoolplein-martin-van-rooijen.pdf>

- Rutter, M. (2006). Implications of resilience concepts for scientific understanding. *Annals of the New York Academy of Science*(1094), 1-12.
- Sandseter, E. B. (2007). Categorizing risky play: how can we identify risk-taking in children's play? *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 237-252.
- Sandseter, E. B. (2014). Developmental benefits of children's risky play. *Injury Prevention*, suppl 1.
- Sandseter, E. B., & Kennair, L. E. (2011). Children's risky play from an evolutionary perspective: the anti-phobic effects of thrilling experiences. *Evolutionary Psychology*, 9(2), 257-284.
- Taylor, A., & Kuo, F. (2006). Is contact with nature important for helthy child development? State of the evidence. In C. Spencer, & M. Blades, *Children and their environments* (pp. 124-140). Cambridge, UK: Cambride University Press.
- TNS-NIPO. (2016). *Onderzoek ouders en risicovol spelen*. Retrieved 2017, from risicovol-spelen.nl: <https://www.veiligheid.nl/risicovolspelen/over-de-campagne/onderzoek-ouders>
- Tovey, H. (2011). *Laat ze buiten spelen. Een pleidooi voor gezonde risico's*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.
- Veiga, G., Leng de, W., Cachucho, R., Ketelaar, L., Kok, J., Knobbe, A., et al. (2016). Social Competence at the playground: preschoolers during recess. *Infant and Child Development*, DOI: 10.1002/icd.1957.
- Veiga, G., Neto, C., & Rieffe, C. (2016, April). Preschoolers' free play - connections with emotional and social functioning. 8(Special Issue 1), 48-62.
- Voedsel en Waren Autoriteit. (2008). *Spelen in de bossen; van natuurlijke materialen tot veilige speeltoestellen*. Retrieved mei 19, 2016, from Springzaad: <http://springzaad.nl/litdocs/bijlagen.pdf>
- Wyver, S., Tranter, P., Naughton, G., Little, H., Sandseter, E., & Bundy, A. (2010). Ten ways to ristrict children's freedom to play: the problem of surplus safety. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 11(3), 263-277.

Colofon

Uitgave: VeiligheidNL, Amsterdam, 2017. Website: www.risicovol-spelen.nl

Met dank aan: Het promotieonderzoek van Martin van Rooijen naar risicovol spelen wordt financieel ondersteund door de Branchevereniging Spelen & Bewegen.

Bij de samenstelling van deze publicatie is de grootst mogelijke zorgvuldigheid in acht genomen. VeiligheidNL aanvaardt echter geen verantwoordelijkheid voor eventuele, in deze uitgave voorkomende, onjuistheden of onvolkomenheden.

Overname van tekst of gedeelten van tekst is toegestaan, mits met de juiste bronvermelding. Indien tekst gebruikt wordt voor commerciële doelstellingen dient altijd vooraf schriftelijke toestemming verkregen te zijn.